

6. Новикова Л. И. Воспитание как педагогическая категория / Л. И. Новикова // Педагогика. – 2000. – № 6. – С. 32–33.

7. Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України : [програма; затверджена наказом МОНмолодьспорту України № 1243 від 31 жовтня 2011р]. – mon.gov.ua/images/files/pozashkilna/1243.doc

Г. А. Коломоєць

м. Київ

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ 5–9 КЛАСІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. У статті встановлено суть понять „патріотизм”, „патріотичне виховання” та проаналізовано науково-методичну літературу з досліджуваної проблеми.

Ключові слова: патріот, патріотизм, виховання, патріотичне виховання.

На сучасному етапі становлення громадянського суспільства в нашій країні найактуальнішими стають питання підготовки громадян, здатних самостійно, активно діяти, приймати рішення, гнучко адаптуватися до мінливих умов життя. Розвиток будь-якого суспільства неможливий без систематичної діяльності, спрямованої на виховання громадянина. Адже для того, щоб демократія стала реальністю життя, потрібна безпосередня зацікавленість людей у досягненні суспільно важливих цілей, їхня соціальна відповідальність, сприяння зближенню інтересів особистості та держави, подолання або хоча б послаблення суперечностей між ними. Безперечно, проблема єдності та узгодження співіснування особистостей у суспільстві існувала завжди.

Сьогодні патріотичне виховання є предметом уваги з боку Президента України, Верховної Ради, Уряду та науковців [1; 4]. Мета навчально-виховної діяльності закладів освіти – це виховання і розвиток творчого потенціалу та соціальної активності особистості, формування її системи гуманістичних цінностей, де цінність громадянина є провідною. На це спрямовані Національна доктрина розвитку освіти України, Закони України “Про освіту” та “Про позашкільну освіту” та Концепція позашкільної освіти і виховання.

Людина, яка окрім високого інтелектуального рівня розвитку, буде розвинута і духовно, стане патріотом своєї Батьківщини, свого народу, своєї незалежної держави.

У Концепції національно-патріотичного виховання визначено, що основа виховання молоді людини – це виховання патріота України, готового самовіддано розбудувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати і цивілізовано відстоювати свої громадянські права та виконувати обов’язки, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, сім’янин, професіонал, носій української національної культури.

На жаль, як переконливо свідчать дослідження останніх років, сучасний рівень патріотичного виховання учнів 5–9 класів у позаурочній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів не відповідає актуальним вимогам, які

висуваються до майбутніх захисників Вітчизни. Стає все більш помітною поступова втрата нашим суспільством традиційно української патріотичної свідомості.

Опрацювання та аналіз наукової психолого-педагогічної літератури [1; 2; 4] свідчить, що проблема патріотичного виховання учнів 5–9 класів у позаурочній діяльності є актуальною і мало розробленою в теорії та методиці виховання. На думку В. Сухомлинського, А. Макаренка, О. Вишневського, І. Беха та інших, патріотичне виховання, як складова національної системи виховання, завжди було і є одним із найважливіших напрямів освіти і виховання особистості.

Сучасні вчені-педагоги також займаються визначенням понять “патріотизм”, “патріотичне виховання”. Дослідження проблеми патріотичного виховання школярів ґрунтується на фундаментальних працях у галузі національної системи виховання, концептуальних положеннях національної освіти та виховання: (А. Алексюк, І. Бех, О. Вишневський, Т. Усатенко) [1; 2].

Патріотизм – це соціально-історичне явище. Слово “патріотизм” (від *patris*) – грецького походження, в перекладі означає “батьківщина, вітчизна”. Першоосновами патріотизму є усвідомлення родових зв’язків, обрядів, звичаїв. Патріотами називали себе борці за народ, захисники країни [10]. Виховання особистості має бути спрямоване передусім на розвиток патріотизму – любові до свого народу, до України. Адже стабільність і могутність держави багато в чому залежать від патріотизму її громадян.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови подано таке визначення: “Патріотизм – любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народові, готовність для них на жертви і подвиги” [3].

На думку науковців Державного інституту проблем сім’ї та молоді, “патріотизм” – це любов до Батьківщини, відданість їй, прагнення служити її інтересам, відчуття взаємопов’язаності власної долі з долею Батьківщини. Основою патріотизму є певна система суспільних ідей, які визначають основні принципи розвитку нації [5].

Патріотизм як почуття радісної любові до Батьківщини і натхненної творчості, є станом духовним. Духовно черства людина не може мати патріотичних почуттів узагалі. Патріотизм як любов до свого народу, нації, Батьківщини є справою внутрішньої свободи людського добровільного самовизначення. Водночас патріотизм – це відкриття в собі безмежної відданості Батьківщині, вміння безкорисливо радіти її вдосконаленню, любити її, поєднуючи свою долю з її долею [4].

Аналіз наукових праць О. Коркішко дав можливість стверджувати, що на різних етапах розвитку суспільства поняття патріотизму набувало оновленого змісту. Проте його головні риси: любов до Батьківщини, відстоювання її інтересів; боротьба за її волю, честь і славу; любов до народу, родини, сім’ї; обстоювання та відродження рідної мови, науки, освіти, культури, мистецтва, духовних традицій народу; зміцнення дружби між народами, є актуальними і сьогодні.

А. Макаренко визначив, що патріотизму не вчать, його виховують. Він розглядав процес виховання громадянина як один із найважливіших і

найскладніших. “Виховати громадянина – значило виховати патріота, сформувати в нього такі якості, які б свідчили про належність цієї молоді особи до великої держави...” [9].

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови “виховання – це сукупність знань, культурних навичок, поглядів, що становлять загальний рівень духовного розвитку людини і є наслідком систематичного впливу, навчання” [3].

У новітній науково-педагогічній, філософській та психологічній літературі патріотичне виховання трактується як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє [1; 2; 4; 9].

Висновки. Таким чином патріотизм – це любов до Батьківщини, відданість їй, прагнення служити її інтересам, відчуття взаємопов’язаності власної долі з долею Батьківщини. Патріотичне виховання – це психолого-виховний процес, який передбачає формування національної свідомості, почуття вірності та відданості, гордості за минуле й сучасне (історія, традиції, культура), готовності до захисту інтересів Вітчизни, вболівання за долю свого народу, його майбутнє.

Література

1. Бех І. Д. Концепція виховання особистості. / І. Д. Бех / Рідна школа. – 1991. – № 5. – с. 40–47.
2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. / І. Д. Бех / – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2004. – 1440 с.
4. Виховання громадянина, патріота, гуманіста : навч.-метод. посіб. / К. І. Чорна – К. : ТОВ “ХІК”, 2004. – 96 с.
5. Виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України : аналітично-інформаційні матеріали. – К. : Державний ін-т проблем сім’ї та молоді, 2003. – 191 с.
6. Електронний фонд бази даних Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
7. Коркішко О. Г. Виховання патріотизму молодших школярів у позаурочній виховній роботі : автореф. дис. ... кандидата педагогічних наук: спец. 13.00.07 “Теорія і методика виховання” / О. Г. Коркішко ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – Луганськ, 2004. – 23 с.
8. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави / Педагогічна газета. – 2000. – № 6 (72), червень. – 6 с.
10. Макаренко А. С. О воспитании. / А. С. Макаренко. – М. : Политиздат. 1988. – 256 с.
11. Мала енциклопедія державознавства / НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К. : Довіра: Генеза, 1996.– 942 с.

*Т. М. Крючкова, Г. Ф. Біла
м. Дніпропетровськ*

“ШКОЛА ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ” (З ДОСВІДУ ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ 8–9 КЛАСІВ)

Анотація. Розкрито сутність, структуру та зміст навчальної програми “Школа